

Nova knjiga... nova knjiga... nova knjiga...

Veljko Rajković
ANTOLOGIJA AFORIZAMA „DAH DUHA“

Krajem aprila izašla je iz štampe Antologija aforizama „DAH DUHA“, priređivača i izdavača Veljka RaJKOVIĆA, poznatog crnogorskog satiričara-aforističara iz Podgorice.

U Antologiji je zastupljen 201 aforističar sa prostora bivše SFRJ – Srbija (97), Crna Gora (35), BiH (25), Hrvatska (21), Makedonija (16) i Slovenija (7). Svaki autor zastupljen je sa 10 aforizama, tako da je ukupan broj aforizama 2010. Preovlađuju satirični, a potom humoristički i misaoni. Ima i igre riječi.

Antologija je i na visokom tehničkom nivou: tvrdi povez, specijalni papir, 445 stranica.

Korice je uradio poznati karikaturista Darko Drljević, dobitnik 185 priznanja i nagrada. Uvod je djelo priređivača, a POGOVOR je napisao prof. dr Ratko Božović, koji je dao nemjerljiv doprinos popularizaciji aforizma – napisao je sedam knjiga o 49-oro aforističara iz Srbije (5), Crne Gore (1) i BiH (1), gdje je o stvaralaštvu aforističara napisao po esej i odabrao 70 do 80 aforizama od svakog.

Antologija aforizama „DAH DUHA“ je proistekla iz Fb antologije koju sam duže vremena objavljivao na svojem zidu, a koja je naišla na izvanredan prijem kod ljubitelja humora i satire. To me motivisalo da razmišljam o knjiškoj varijanti. Iako, zaista, moje zdravstveno stanje nije bilo „saveznik“ za odluku o radu na knjizi, preovladala je moja velika ljubav prema humoru i satiri, uprkos strogom upozorenju ljekara da se ne družim

previše sa kompjuterom. Radio sam blizu godinu. Pomoglo mi je moje ogromno iskustvo i činjenica da imam najbogatiju biblioteku humora i satire u Crnoj Gori (ne računajući Muzej humora i satire u Pljevljima). U toku rada sam često mijenjao odabrane aforizme, kada sam nailazio na novije i kvalitetnije, tako da je antologija plod „živog kreativnog rada“, odnosno praćenja i najnovije produkcije zastupljenih.

U daljem tekstu ljubitelji humora i satire upoznaću sa tekstom UVODA i POGOVORA (izvodi) i izborom ponajboljih aforizama.

VELJKO RAJKOVIC

DAH DUHA

ANTOLOGIJA AFORIZAMA

Knjigu posvećujem sjenima
davno preminulog čovjeka.

U V O D

Poštovani ljubitelji humora i satire, posebno aforizma, želim da vas upoznam sa „istorijatom“ nastanka ideje da ova antologija ugleda svjetlo dana.

Prethodila joj je Fejsbuk varijanta, koja je izazvala veliku pozornost mojih prijatelja, posebno onih kojima je aforizam pri srcu. Ljudi su reagovali sa neskrivenim zadovoljstvom, da ne kažem oduševjenjem. Već nakon trećine objavljenih aforizama Fb varijante, sinula mi je ideja da bi, možda, pravi potez bio da rukopis preraste u knjigu, iako sam bio svjestan da će najteže „ići“ sa pribavljanjem novca za troškove štampanja i prateće troškove. Imao sam u vidu i moje prilično narušeno zdravlje. Ipak, prevagnula je moja velika ljubav prema humoru i satiri, a posebno aforizmu. Objelodanio sam ideju, koja je naišla na opštu podršku. I, krenuo sam!

Pošto imam bogatu biblioteku humora i satire, početak rada bio je više nego „lagan“. Tu je bio i Internet, kao pomoćni izvor. Osim objava kolega, koristio sam i svoj sajt LJUDNIC@ - ljudnica.me, gdje sam, u okviru GOSTionice duha, predstavio stvaralaštvo preko 170 aforističara iz regiona, kao i portal MONTENEGRINA, gdje sam urednik za humor i satiru, na kojem sam, takođe, predstavio, u nešto manjem broju, bisere mudrosti najznačajnijih aforističara sa ovih prostora. Uz činjenicu da sam već imao iskustva sa antologijama – koautor sam (sa Savom Martinovićem i Dejanom Tofčevićem) Antologije crnogorskog aforizma RIJETKE ČESTICE – 2006., i saradnik ili konsultant u projektima prof. dr Ratka Božovića: SEDMORICA PROTIV MENE – 2010. i BRAVURE DUHA – 2015. (knige o sedmorici crnogorskih i sedmorici bosansko-hercegovačkih satiričara), koji je autor još pet knjiga o stvaralaštvu aforističara iz Srbije, u startu sam eliminisao teškoće koje su neminovne kada se kreće od nule. Inače, prof. Božović je sa neskrivenim zadovoljstvom prihvatio da napiše pogovor za ovu antologiju.

Što se tiče aforizama – u antologiji prevlađuju satirični, a u manjem stepenu duhoviti i filozofski.

Birao sam aforizam po aforizam, a kada bih, u toku rada, kod kolega naišao na neki novi, koji me je „žacnuo“, odmah sam neki od uvrštenih, zamjenjivao tim novim „bljeskom duha“. Dakle, metod rada bio je dinamički, što je dodatno doprinijelo, inače, već izuzetno kvalitetnim aforizmima.

U Antologiji (201 aforističar), najviše ima renomiranih stvaralaca, ali i onih koji u „tišini“ stvaraju svoje misaone bisere, ne trudeći se da ih eksplicitno ponude sudu javnosti. Čast mi je što sam, uz ogroman dodatni rad, uspio da pronađem tridesetak takvih stvaralaca, koji su „rame uz rame“ sa već afirmisanim stvaraocima u ovoj najkraćoj književnoj formi

Imao sam namjeru da vam u ovom uvodu ponudim i teorijski prikaz o suštini aforizma. Odustao sam, je znam da bi to ličilo na držanje predavanja onima koji, i te kako, umiju da prepoznaju kvalitet aforizma. Ovdje ću samo

napomenuti da je, jedan od najpriznatijih intelektualaca sa ovih prostora, prof. dr sociologije Đuro Šušnjić, koji je uz prof. dr Ratka Božovića dao nemjerljivi doprinos popularizaciji aforizma, u svom istraživačkom radu, na temu: AFORIZAM, istakao 11 kriterijuma za, kako on piše, *uspešan aforizam*, i time usmjerio sve one koji se ozbiljno bave aforizmom, a i one koji su namjerni da krenu tim „trnovitim“ putem. Kriterijumi, po njemu, su: *umanjivanje značaja ili značenja; veliko se ogleda u malom; preuveličavanje; kratkoća ili sažetost; dvosmislenost ili višesmislenost; misaoni obrt ili paradoks; iznenađenje ili neočekivana žaoka; prekor i kritičnost; mudrost i pouka; igra rečima; nadilaženje lokalnih uslova mesta i vremena.*

Na kraju, umjesto pomenutog teoretisanja, evo nekoliko blistavih definicija aforizma, koje sve kazuju: *Aforizam je pokušaj, ni istočni ni zapadni, ni sjeverni ni južni, ni kapitalistički ni socijalistički, da se u svetu uspostavi jedinstvo mudrosti, jer je jedinstvo gluposti već uspostavljeno* (Branislav Crnčević); *Aforizam je bljesak duha nad blesavom zbiljom; Aforizam je književno delo u nastavcima. Nastavlja tamo gde pamet stane* (Ilija Marković). Nekrunisani kralj aforizma Aleksandar Baljak, podario nam je ove biserne domišljaje: *Aforizam je dribling duha na malom prostoru; Aforizam je monumentalna minijatura; Aforizam je osica duha, sa žaokama koje bude* (Višnja Kosović).

Šta još reći?

Antologiju u ruke! Oduševljenje je ljekovito!

Veljko Rajković

POGOVOR (Izvod)

U javnosti koja je oblikovana lažnim ogledalima, aforističari koji su se našli u Rajkovićevoj Antologiji, prevashodno u satiričnom usmjerenju, djeluju kao kritičko ogledalo, kao kritička javnost. U središtu njihovog vidnog polja našlo se vrijeme koje stagnira ili ide natraške. To je „progres“ kao društveni sunovrat. Vidjeli smo da aforističare ponajviše interesuje naličje stvarnosti izokrenute naglavačke. Zato se i trude da dobro vide cjelinu haotičnog realiteta – da proniknu u područja njegovog iracionalizma i da prepoznaju surovu snagu svih izopačenosti, individualnih i kolektivnih. Tu se njihovokritički i satirični duh napaja neprestanim podsticajima, koji su se oživotvoravali u tamnoj strani egzistencije, udruštvenim i individualnim poremećajima, u patologiji ekstremnih formi postojanja. U *Dervišu* Meše Selimovića nalazimo o tome i dio istorijskog saznanja: „Ni s kim istorija nije napravila takvu šalu kao s nama“. Ova ocjena bi bila potpunija da su riječ šalu pratile riječi sprdnja itragedija.

Kad obznanjuju svoje poglede na zajednicu, kad opserviraju zlodjela i destrukciju, kad demaskiraju lažnu ikonografiju, aforističari, svojim satiričnim mišljenjem i pobunjeničkom energijom, ne štede nikoga, jer se i pojavljuju kao egzistencijalni mislioci, koji se ne mire sa sunovratom vrijednosti i porazom čovječnosti. Kod njih nema neutralnosti u odnosu na sve što je uronilo u poraženu stvarnost. U njihovom kritičarskom žaru nema ni blagosti ni samilosti za one koji se pojavljuju kao ona Andrićeva slutnja, iznijeta u romanu *Na Drini ćuprija*, o vremenima kada fukara progovori. To je vrijeme košmara, haosa i nasilja, vrijeme kafkijanske atmosfere, koja podstiče kritički duh satire. *Satira je čudna biljčica. Najbolje uspeva tamo gde ima korova*, zapisao je Ilija Marković. I ne zaboravimo, nepomirljiva strast satiričara može djelovati kao donkihotovska zanesenost, kao Don Kihotov sukob sa vjetrenjačama, ali i to je veoma značajno za budilničku energiju i flozofiju prestupništva.

Aforizmi Rajkovićevih izabranika djeluju kao laserski zraci u mračnoj komori. Oštroumni i sumnjičavi, aforističari istražuju prisustvo karikaturalnog i u društvenim pojavama i u ljudskim situacijama i u čovjekovom karakteru. Ovi aforističari nijesu samo slobodni ljudi, već i stvaraoci od savjesti i karaktera. Zato i nijesu niplašljivci ni prevaranti. U stvari, ponajviše su pobunjenici, buntovnici i umom i srcem. Kao žiške koje su se našle u njihovom unutrašnjem požaru, kao gorke i otrovne pilule koje liječe, njihovi aforizmi sežu do razložne kritičke misli, koja svojom kreativnom subjektivnošću brani viziju svijeta i smisao postojanja svojih autora, stvaralaca koji

su uvijek neskloni, čak i do isključivosti, zločiniteljima, koji ne znaju ni za stid ni za dostojanstvo. Pristašama nenasnosne ideološke tupavosti i simulirajućeg patriotskog i šovinističkog ludila polusvijeta priređuju subverzivnu negaciju. Sa strašću pobunjenog satiričara, ma koliko da pripada manjinskoj grupaciji, koja se nalazi na margini, ne posustaje u snazi nepristajanja i razboritosti protivljenja.

Bio je u pravu Vladimir Jankelevič u čuvenom spisu „Ironija“, kada je tvrdio da „humora nema bez ljubavi“, ni „ironije bez radosti“, kao i to da čovjek, zahvaljujući humoru, ostaje sposoban da sve snažno i neizvještačeno doživi. A, društvo koje sprečava bujanje satire – oskrnavilo je nevinost istinoljublja. Ono je, na taj način, ukinulo važnu formu opiranja zlu i destrukciji. Hladna glava i ledeno srce opstaju u mentalnoj neprovjetrenosti i sveopštoj apatiji i ravnodušnosti. Političke demone savremenosti posebno apostrofiraju majstori satiričnog aforizma.

U vrijeme naše ekstremne krize, koja još traje, umjetnici aforizma bušili su prljavi balon zastarjelog društva. Njihovi aforizmi postali su virus kritičkog mišljenja. I kad god je usahla kritička javnost, gerila naših aforističara očitala je svima lekciju iz građanske neposlušnosti. Njihove kritičke refleksije svjedoče da se može dijagnostifikovati i svijet okrenut naopačke. Tako je aforizam, u nas, postao i najbritkija kritička riječ, kao što je Koraksova karikatura najubojitiji politički komentar.

Decenijama su aforističari, sada prisutni u ovoj Antologiji, opstajali kao graditelji kritičkog mišljenja i opozicione, alternativne javnosti. Posljednjih godina, u vrijeme ekstremne krize, pojavila se plejada aforističara – nepomirljivih kritičara zatvorenog i autokratskog društva. Njihova pobunjenička energija, kao čin satiričnog mišljenja, u kojem je dominirala ironija, podrugljivost i dosjetka, osporavala je politiku zlodjela i zločina, ismijavala vlast, koja je poništavala slobodu, istinu i zakon, izvrgavala ruglu moralno neosjetljivu podaničku svijest. Bile su to snage nepristajanja na svuda prisutnu deponiju banalnosti i političkog apsurdizma. Ni danas nikako da se napravi iskorak iz zastarjelog do modernog društva. Zato je i sada aktuelan i podsticajan davno izrečen aforizam Ljubiše Manojlovića: *Gde nema satire ili je mnogo vrlina ili malo slobode*. Teško je reći da li je u nas manje vrlina ili slobode; a sloboda je nezamjenjiv preduslov i za stvaranje satire i za uspostavljanje kritičkog mišljenja.

Prof. dr Ratko Božović

ИЗБОР АФОРИЗАМА

Чворуга на глави?
Споменик издвојеном мишљењу!
Љубиша Манојловић (Крагујевац))

Не трчите за женама,
да се не сударите
са онима који од њих беже!
Душан Радовић (Београд)

Ћутим кад старији причају.
Волим да слушам кад неко лаже.
Митар Митровић (Београд)

Невиност је тешко сачувати,
јер се брани на малом простору.
Саво Мартиновић (Београд)

Како сам се надавала,
добро сам се удала.
Раде Јовановић (Ужице)

Кад је истина у центру пажње,
обилазница је у центру моћи.
Илија Марковић (Нови Сад)

Сатира је вештина да се бираним речима
некоме каже да је говно.
Растко Закић (Београд)

Онај којем је потребна операција мозга,
овде је, најчешће, мозак операције.
Радивоје Бојичић (Београд)

Истакао сам се на нудистичкој плажи.
Пливао сам боље од осталих.
Милан Тодоров (Петроварадин)

Волим секс
и радо га се сећам.
Милан Бештић (Београд)

Он би и рођену мајку продао,
али не по сваку цену.
Једна је мајка!
Александар Баљак (Београд)

Срео сам професора после тридесет година.
Познао сам га по капуту.
Зоран Т. Поповић (Панчево)

Одвео сам је пред матичара.
Ни он је неће.
Раде Петковић (Београд)

Дипломе можда јесу лажне,
Али је тупав погледискрен.
Весна Денчић (Београд)

Гласачки листићи се броје ноћу.
Док поштен свет спава.
Нинус Несторовић (Нови Сад)

Није тачно да се сви у влади праве луди.
Неки су и природно обдарени.
Александар Чотрић (Београд)

Пријавите насиље над животињама.
Немојте да роштиљате без мене!
Миодраг Стошић (Београд)

Мушкарац, пре брака, скида звезде с неба.
После му је тешко и сијалицу да промени.
Срђан Динчић (Сремска
Митровица)

Добијена битка припада генералу,
а изгубљена његовој дивизији.
Мијо Мирановић Гроф (Беране)

Привилегије су почеле на Голем отоку.
Свака соба имала је поглед на море.
Радомир Рацковић (Подгорица)

Живјела радничка класа,
на челу са знојем!
Илија Лакушић (Подгорица)

На вечери за двоје, он је јео за троје,
а она причала за четворо.
Драган Копривица (Подгорица)

У мојој породици
још једемо три пута дневно.
Ја ручам!
Вељко Рајковић (Подгорица)

Сатира?
То су маказе
којима непослушни шишају недодирљиве.
Вишња Косовић (Херцег Нови)

Другарице, судећи по вашим атрибутима,
у вашем перфекту је било много субјеката!
Владан Чизмовић Чики (Никшић)

Док сам био млађи, гутао сам књиге.
Сада немам што да једем.
Дејан Тофчевић (Подгорица)

Данас се дјеца рађају с факултетом.
Чим мама затрудни, тата купи диплому.
Бојан Рајевић (Цетиње)

Смањити државну администрацију,
значи одрећи се многих рођака.
Борислав Митровић (Бања Лука)

Турци су били бољи.
Они су узимали по неки данак,
а ови нам узеше силне године.
Бојан Богдановић (Зеница)

Захваљујући дипломатији, нису сви изгинули.
Остали су они који су водили преговоре.
Јово Николић (Угљевик, Бијељина)

Онај који по други пут стане на луди камен,
или је луд или је од камена.
Миладин Берић (Бања Лука)

Имате право на адвоката по службеној дужности,
али судију морате сами платити.
Екрем Мацић (Коњиц)

Не тражим више дјевојке са великим грудима.
Нашао сам себи равну!
Станислав Томић (Зворник)

Оптужен за блуд,
поп задиже мантију и учини демантију.
Божо Марић (Бања Лука)

Афоризме могу писати и глупи и паметни.
Обојица ће имати читатеље!
Зденка Хершак (Загреб)

Те вечери био сам пијан као мајка.
Након девет мјесеци, постао сам отац.
Томислав Супек (Загреб)

Полтрон?
То је ништа које постоји.
Златко Стипанчић Аурел (Загреб)

Човјек се пробија док је млад.
Касније пази да се млади не пробију.
Пајо Канижај (Загреб)

САТИРА ЈЕ НЕМОЋНА НАДМОЋ!
Јандре Дрмић (Загреб)

Култура би имала новца,
када би власници новца имали културе.
Роберт Марић (Сплит)

Паметни су побјегли у иностранство.
Од онога што је остало, направили смо владу.
Васил Толевски (Скопље)

Најгоре године за нас су као вино.
Када прођу, постају стара добра времена.
Витомир Долински (Струга)

Рекао је судбоносно ДА!
Касно је схватио да је превише говорио.
Љупка Цветанова (Штип)

Купио сам најскупље уже да се објесим.
Једном се живи!
Марјан Ангеловски (Скопље)

Епитаф кукавици:
Почивај у миру као што си почивао у рату!
Жарко Петан, Љубљана